

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.korpo.pol.pl/cbos> E-mail: cbos@pol.pl

BS/212/186/94

GWARANCJE SOCJALNE PAŃSTWA I PAKT SPOŁECZNY

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, GRUDZIEŃ '94

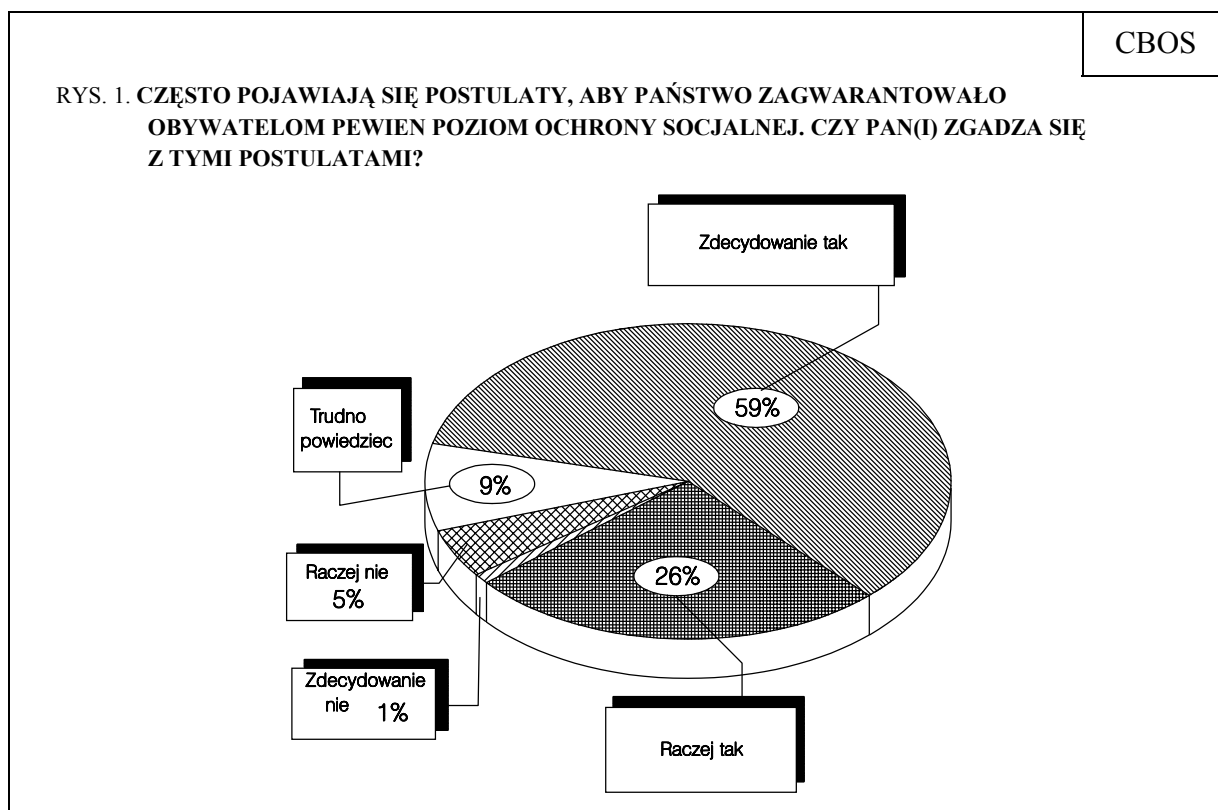
PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Najpopularniejsze hasła ostatnich kampanii wyborczych dotyczyły kosztów reform, pauperyzacji społeczeństwa, konieczności zapewnienia większej ochrony socjalnej grupom, które nie potrafią dostosować się do nowej rzeczywistości. Treści te - niezależnie od tego, w jak dużym stopniu odpowiadają rzeczywistości - są niewątpliwie popularne, bliskie wielu ludziom w Polsce.

Często słyszymy, że w Polsce upowszechniają się postawy roszczeniowe, nie wiemy jednak dokładnie, czego one dotyczą. Temu zagadnieniu poświęcona była część listopadowego sondażu CBOS¹.

Postulat państwa opiekuńczego

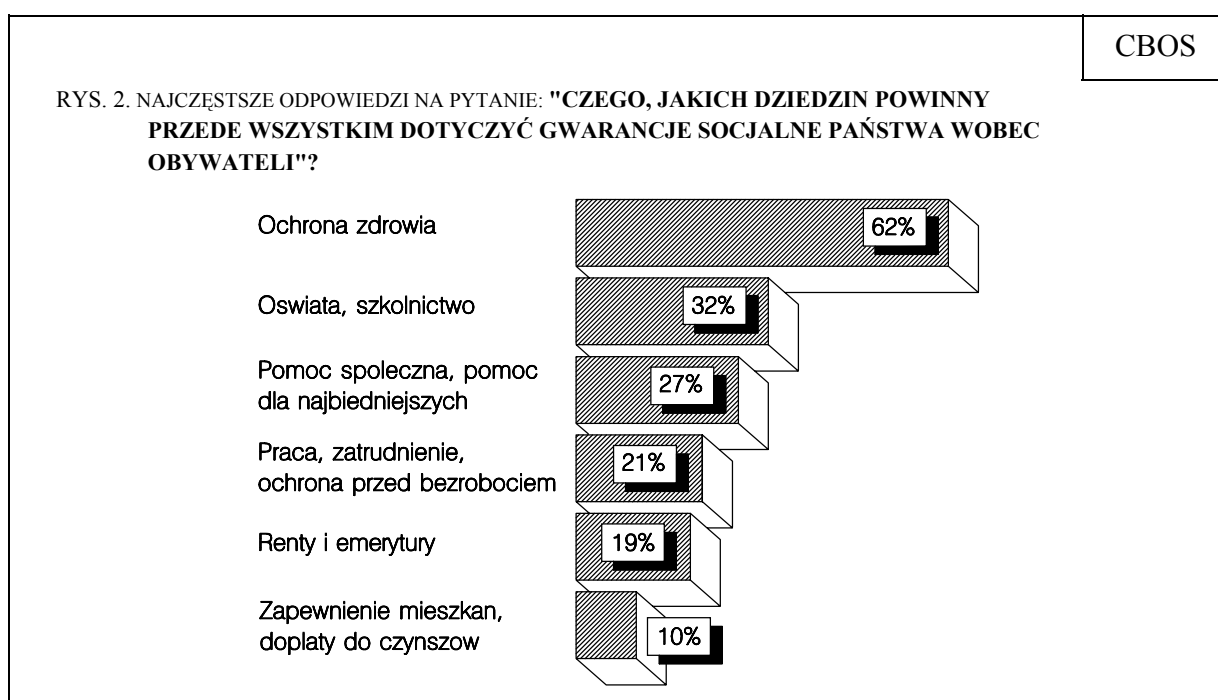
Bardzo ogólnie sformułowany postulat, aby państwo zagwarantowało obywatelom "pewien poziom ochrony socjalnej", spotkał się z niemal powszechną aprobatą.

¹Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (54) zrealizowano w dniach 3-7 listopada '94 na 1237-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Propozycja ta została najwyraźniej potraktowana przez respondentów jako bezdyskusyjna i zapewne w istocie taka jest - trudno wszakże o bardziej niezobowiązującą formułę niż "pewien poziom ochrony". Jest to akceptacja ogólnej zasady, iż obywatele mogą oczekiwać od państwa czegokolwiek w tym względzie.

Respondenci, którzy akceptują ideę ochrony socjalnej zapewnianej przez państwo, byli następnie proszeni o sprecyzowanie, czego taka ochrona miałaby przede wszystkim dotyczyć.

Preferencje ankietowanych skupiają się na ogół wokół konkretnie określonych dziedzin. Nie pojawiały się w zasadzie sformułowania ogólnikowe (6% wskazało na "zapewnienie godziwych warunków życia"). Niewielu (5%) było też respondentów, którzy nie potrafili sformułować opinii w tej kwestii. Może to świadczyć, iż mamy do czynienia z ugruntowanymi poglądami, omawiana kwestia jest przemyślana, bywa przedmiotem codziennych refleksji czy rozmów.

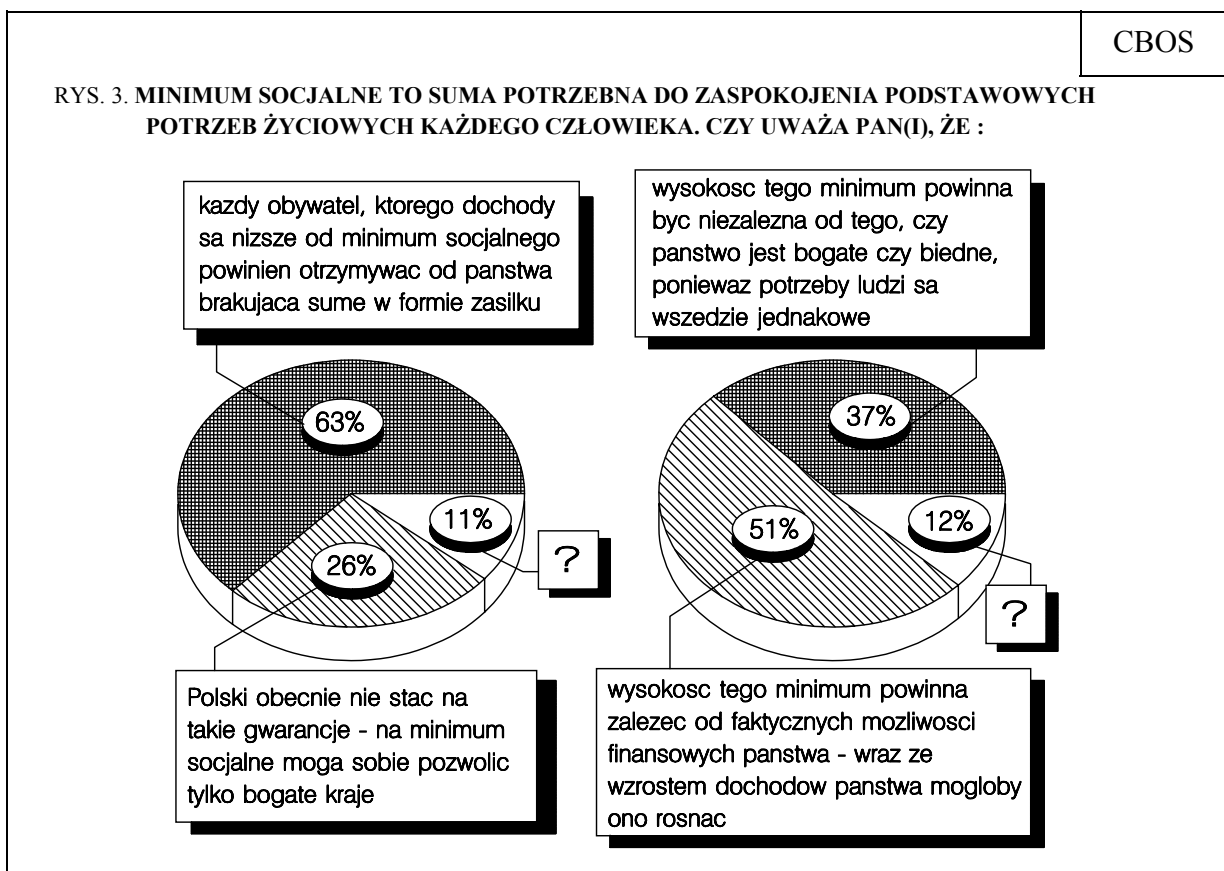
Czołówkę listy potrzeb tworzą te sfery działalności państwa, które nie zostały zreformowane od czasów PRL, a są wciąż najkosztowniejszą częścią spadku po komunizmie, pochłaniającą olbrzymie sumy z budżetu.

Prawo do bezpłatnego leczenia i bezpłatnej nauki, prawo do pracy, polityka pełnego zatrudnienia - to sztandarowe hasła PRL, które z pewnością silnie utkwiły w pamięci. Ludzie

przyzwyczaili się do "nadopiekuńczości" państwa w tych sferach i w sytuacji dotkliwie odczuwanego jej niedostatku nie zadają sobie pytania o racjonalność i ekonomiczną sensowność.

Minimum socjalne

Minimum socjalne istnieje jako wielkość teoretyczna: nie przekłada się bezpośrednio na konkretne zobowiązania państwa wobec obywateli, choć stanowi podstawę do różnego rodzaju porównań. Propozycja uczynienia z minimum socjalnego tego rodzaju zobowiązania jest więc daleko idącym domaganiem się opiekuńczości ze strony państwa. Roszczenie to - jak się okazuje - jest Polakom nieobce.

Niemal dwie trzecie ankietowanych akceptuje domaganie się od państwa zasiłków rekompensujących niski poziom życia. Jest to z pewnością świadectwo obaw przed zmianami gospodarczymi, rozgoryczenia kosztem tych zmian, utraty poczucia bezpieczeństwa socjalnego. Fakt, że wielu ludzi nie radzi sobie w nowej sytuacji, jest w tym przypadku dostateczną podstawą do wysuwania roszczeń.

Jak więc w tym kontekście należy interpretować stanowisko jednej czwartej (26%) badanych, którzy sądzą, że Polska jest obecnie krajem zbyt ubogim, by stosować takie rozwiązania? Skłonność do akceptowania tego stanowiska rośnie wraz z wykształceniem i dochodami. Częściej od innych aprobuje je osoby, które bez wątpienia relatywnie dobrze radzą sobie w nowych warunkach: członkowie kadr kierowniczych, inteligencja, prywatni przedsiębiorcy. I odwrotnie: im niższe wykształcenie i dochody, tym większa akceptacja postulatu traktowania minimum socjalnego jako zobowiązania państwa wobec obywateli.

Myślenie o państwie w kategoriach tego rodzaju powinności wydaje się abstrahować od istniejących możliwości budżetowych. System gwarancji powinien istnieć niezależnie od tego, czy państwo jest bogate czy biedne, ponieważ jest to coś, co się ludziom należy. Tymczasem, gdy sformułujemy problem nieco inaczej, okazuje się, że więcej zwolenników zyskuje pogląd o zmiennej wysokości minimum socjalnego, uzależnionej od możliwości finansowych państwa. Takie ujęcie powoduje, że zasadniczo zmienia się podstawa wysuwania roszczeń: nie chodzi już o zaspokojenie określonych - biologicznie lub w jakikolwiek inny sposób zdefiniowanych - potrzeb, lecz raczej o szanse uczestnictwa w podziale zasobów. Tak mogłaby być interpretowana rezygnacja z zasady powiązania minimum socjalnego z potrzebami.

Rozwiązanie, w którym postuluje się wzrost wysokości minimum wraz ze wzrostem dochodów państwa, wydaje się bardziej atrakcyjne i jako takie chętniej akceptowane. Byłoby jednak nadmiernym i nieuprawnionym uproszczeniem generalizowanie tych spraw i twierdzenie, że obserwowana w sondażach roszczeniowość jest jedynie wybieraniem bardziej atrakcyjnych możliwości. Postawy charakteryzujące się znacznymi oczekiwaniami socjalnymi wobec państwa istotnie bowiem wydają się obecnie dominować w polskim społeczeństwie, wiele też wskazuje na to, iż są one wynikiem świadomego i przemyślanego wyboru, uwzględniającego rozmaite argumenty za i przeciw. Więcej niż połowa (60%) badanych

świadomie wybiera większe obciążenia podatkowe i w zamian większy zakres państwowej ochrony. Opowiadający się za modelem liberalnym (niskie podatki - minimalne świadczenia socjalne ze strony państwa) należą do mniejszości (29%). Ten podział na zwolenników państwa opiekuńczego i opcji wolnorynkowej, liberalnej koresponduje w pewnym stopniu z opisanymi wyżej preferencjami dotyczącymi minimum socjalnego, wskazując tym samym na pewną spójność myślenia w tej dziedzinie.

Tabela 1 w procentach

Respondenci opowiadający się za:	OGÓLEM	Wśród osób uważających, że:	
		państwo powinno wypłacać każdemu sumę brakującą do minimum socjalnego	Polski nie stać obecnie na takie gwarancje
- wysokimi podatkami i gwarancją szerokiego zakresu świadczeń socjalnych	60	67	24
- niskimi podatkami i brakiem państwowej gwarancji świadczeń socjalnych	29	56	34
Nie uwzględniono odpowiedzi "trudno powiedzieć"			

Zastanawiające jest, że nawet zwolennicy opcji liberalnej wyraźnie chętniej wybierają pogląd, że państwo powinno wziąć na siebie obowiązek zapewnienia każdemu podstawowych środków do życia. W sytuacji, gdyby żadna z zaprezentowanych opinii im nie odpowiadała, "liberałowie" mogli wszakże wybrać odpowiedź "trudno powiedzieć".

Porównanie obydwu pytań pokazuje jednak pewną spójność w obrębie "opcji liberalnej" i "etatystycznej". Można sądzić, że reprezentanci każdej z nich inaczej byłoby skłonni zdefiniować zarówno kryteria kwalifikujące do grupy najsłabszych, wymagających ochrony, jak i skalę pomocy ze strony państwa.

Różne wizje zakresu ochrony socjalnej, gwarantowanej przez państwo w wielu krajach, bezpośrednio przekładają się na różnice w opcjach politycznych. Większość nurtów politycznych definiuje się w tych kategoriach, traktowanych albo jako podstawowy, albo przynajmniej jako jeden z ważniejszych wyróżników. Analiza danych z listopadowego sondażu nie wykazała tymczasem istotnego związku między opiniami w kwestii minimum socjalnego a sympatiami politycznymi, wyrażonymi zamiarem głosowania na określone ugrupowanie w najbliższych wyborach parlamentarnych. Może to oznaczać, że poglądy w kwestii zasięgu państwowej ochrony nie odnoszą się wprost do różnic politycznych, dzielących Polaków.

Pakt socjalny

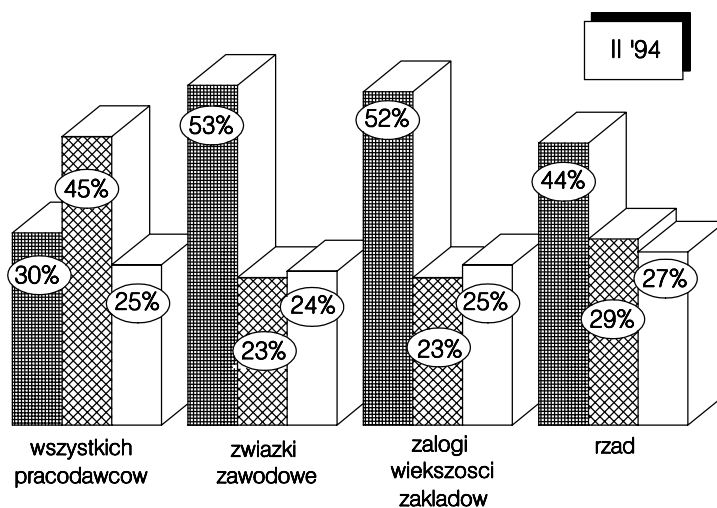
Roszczenia socjalne, wysuwane przez rozmaite grupy społeczne, są naturalnym elementem życia publicznego we wszystkich demokratycznych krajach. Powoduje to konieczność istnienia procedur negocjacyjnych, które doprowadziłyby do pogodzenia sprzecznych interesów i rozładowania napięć.

Od początku bieżącego roku trwały trójstronne negocjacje (rząd - pracodawcy - związki zawodowe) w sprawie rodzaju i zasięgu ochrony, jaką państwo winno zagwarantować rozmaitym grupom obywateli. W lutym - na początku tych rozmów - CBOS zapytał respondentów o opinie w tej sprawie. Obecnie - po niespełna roku - pytania te zostały powtórzone.

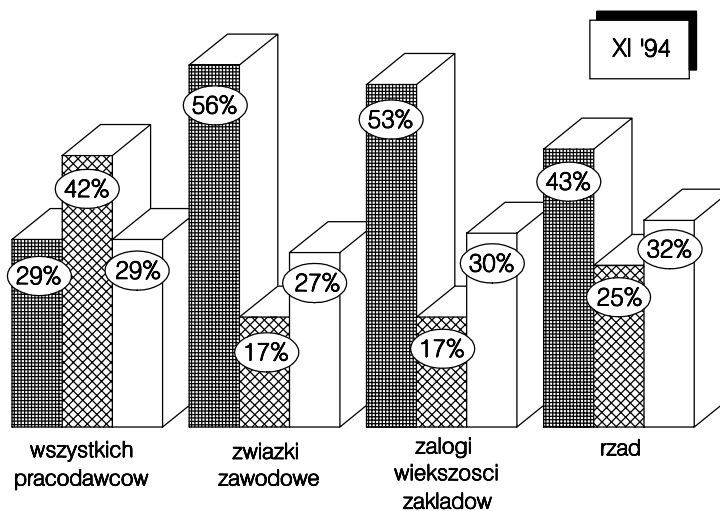
Ocena wiarygodności stron, zaangażowanych w proces negocjacyjny, nie zmieniła się w ciągu tych dziewięciu miesięcy.

Najbardziej zauważalny jest wzrost, wcześniej już dość dużego, odsetka odpowiedzi "trudno powiedzieć" (równocześnie nieco zmalała liczba osób negatywnie oceniających wiarygodność poszczególnych stron). Skłonność do udzielania odpowiedzi tego typu oznaczać może, że problem jest obcy badanym, że nie stanowi przedmiotu ich codziennej refleksji.

RYS. 4. JEŚLI UMOWY SPOŁECZNE ZOSTANĄ ZATWIERDZONE PRZEZ PRZEDSTAWICIELI WSZYSTKICH STRON, TO CZY, PANA(I) ZDANIEM, BĘDĄ CZY TEŻ NIE BĘDĄ NASTĘPNIE DOTRZYMYWANE PRZEZ:

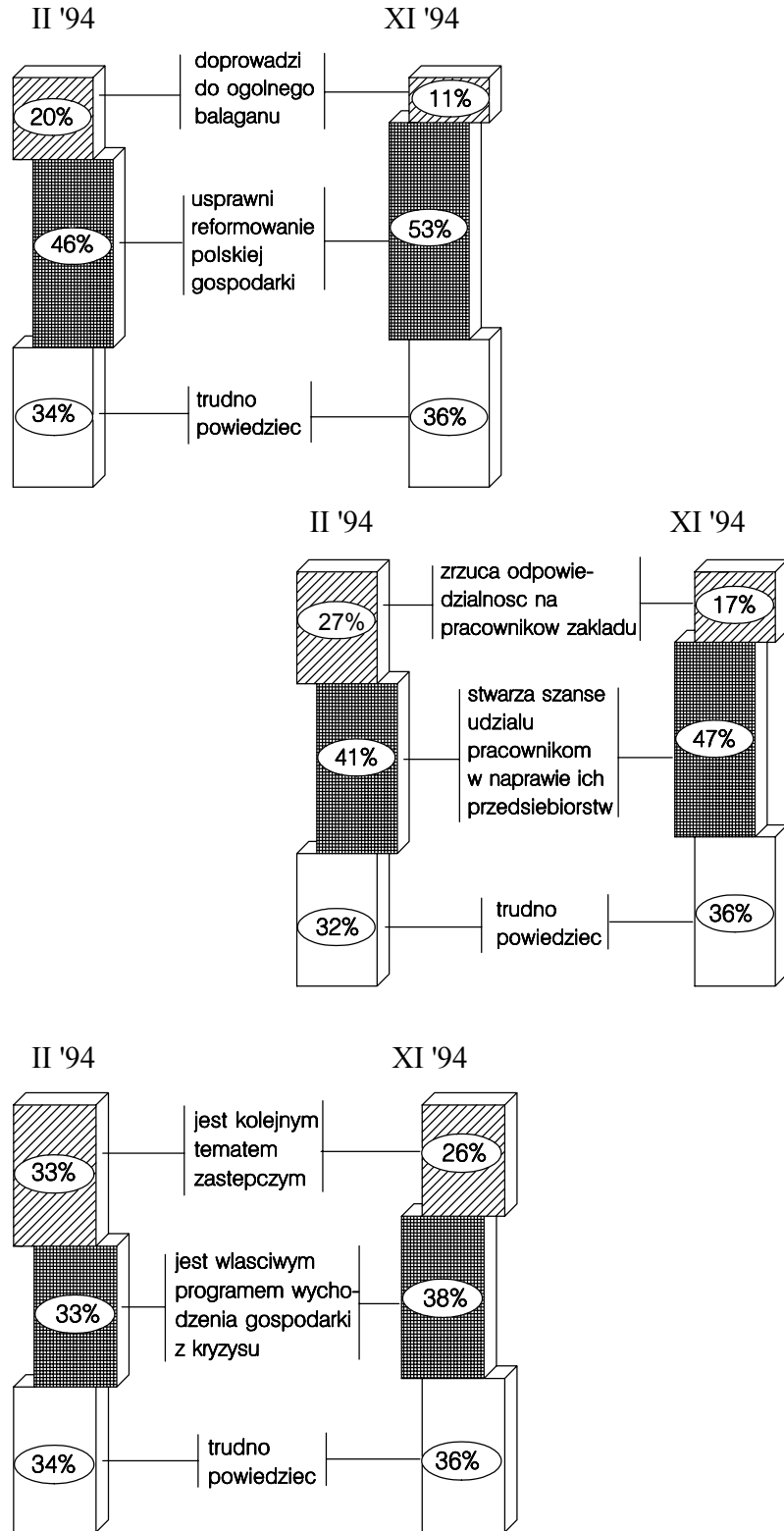
■ tak ■ nie □ trudno powiedzieć

■ tak ■ nie □ trudno powiedzieć

O ile poszczególne strony umowy są postrzegane podobnie jak na początku roku, o tyle znacznie zmieniły się poglądy dotyczące samej idei przyświecającej negocjacom.

RYS. 5. CZY, PANA(I) ZDANIEM, WPROWADZENIE UMOWY SPOŁECZNEJ:

Tu także daje się zauważyć niewielki wzrost liczby odpowiedzi "trudno powiedzieć", przede wszystkim jednak nastąpiły inne zmiany. Wyraźnie poprawiły się opinie o umowie społecznej, wzrosła wiara w jej sens. Jest to więc wzrost aprobaty idei paktu, negocjacji, umowy jako sposobu rozwiązywania problemów. Charakterystyczne, że przy nie zmienionym wizerunku negocjatorów, zwiększył się stopień społecznej legitymizacji samych procesów negocjacyjnych. Najbardziej optymistyczną interpretacją tego zjawiska byłoby scharakteryzowanie go jako fragmentu większego procesu, polegającego na wzroście społecznego zaufania do demokratycznych procedur rozwiązywania problemów i coraz lepszym rozumieniu tych procedur.

Pierwsza z opinii zaprezentowanych na rysunku wydaje się zawierać najbardziej syntetyczną, sumaryczną ocenę umowy. Interesująco przedstawia się zróżnicowanie tej oceny w zależności od sympatii politycznych respondentów. Najgorętszymi zwolennikami tych negocjacji (opinia, że jest to właściwy sposób wychodzenia gospodarki z kryzysu) okazują się sympatycy Sojuszu Lewicy Demokratycznej (56%). Najbardziej sceptycznie (opinia, że jest to kolejny temat zastępczy) odnoszą się do nich osoby skłonne wesprzeć w wyborach NSZZ "Solidarność" (38%), a także zwolennicy KPN (34%).

Podstawowym problemem dotyczącym negocjacji jest prawidłowe zdefiniowanie partnerów i ich kompetencji. W przypadku dialogu między przedstawicielami władz i reprezentantami społeczeństwa problem ten nabiera szczególnej wagi. Zawsze bowiem w takiej sytuacji pojawia się pytanie o mandat, na mocy którego określone grupy czy środowiska reprezentują wszystkich zainteresowanych rezultatem negocjacji. W sondażu zapytaliśmy więc, kogo respondenci wyobrażają sobie jako najlepszych reprezentantów interesów społeczeństwa. Pytanie to, jak się zdaje, sprawiło respondentom pewien kłopot. Poza jednym, najczęstszym wskazaniem, wypowiedzi są rozproszone. Wynikałoby z nich, że myślenie w kategoriach reprezentacji interesów jest nam raczej obce, nie ukształtowały się w Polsce pozarządowe organizacje służące temu celowi, nie ma też nawyku i skłonności do powoływania *ad hoc* takich organizacji, których zadaniem byłoby rozwiązanie konkretnych problemów.

Jako właściwego partnera rządu w takich negocjacjach zdecydowanie najczęściej (45%) wskazywano związki zawodowe. Padały też odpowiedzi "Sejm" lub "posłowie" (5%) oraz - tak lub inaczej rozumiane - "władze lokalne" (6%). Udziału w negocjacjach przedstawiciele pracodawców chciałoby 4% badanych. Wiele osób (30%) nie potrafiło lub nie chciało wypowiedzieć się na ten temat.

Ogólnie sformułowany postulat ochrony socjalnej dla obywateli spotyka się z niemal powszechną aprobatą respondentów. Wiele osób zaakceptowałoby też daleko idące roszczenie, aby z minimum socjalnego uczynić formę zobowiązania państwa wobec obywateli. Idea państwa opiekuńczego wydaje się nam obecnie zdecydowanie bliższa niż model liberalny, przenoszący na obywateli odpowiedzialność za własny los i skłaniający zarazem do większej aktywności ekonomicznej.

Różne poglądy w kwestii zakresu państwowej ochrony socjalnej nie przekładają się w prosty sposób na różnice w opcjach politycznych. Są one natomiast dość istotne z punktu widzenia oceny negocjacji, prowadzonych przez rząd pracodawców i związki zawodowe w celu ustalenia katalogu praw socjalnych.

W porównaniu z początkową fazą trójstronnych negocjacji nie zmienił się wizerunek stron umowy, znacznie natomiast - co należy interpretować jako zjawisko jednoznacznie pozytywne - wzrosło przekonanie, że negocjacje są właściwym sposobem rozwiązywania tego rodzaju problemów.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. pilskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy uważa Pan(i), że: 1 - każdy obywatel, którego dochody są niższe od minimum socjalnego, powinien otrzymywać od państwa brakującą sumę w formie zasiłku; 2 - Polski obecnie nie stać na takie gwarancje (%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	64	26	11	1236
Płeć				
Mężczyźni	62	28	10	588
Kobiety	64	24	11	647
Wiek				
do 24 lat	69	27	4	135
25-34	58	28	14	203
35-44	58	32	10	280
45-54	63	26	11	239
55-64	70	20	11	201
65 lat i więcej	68	18	14	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	68	20	12	467
Miasto do 20 tys.	57	39	5	142
od 21 do 100 tys.	66	23	12	262
101-500 tys.	64	25	11	233
501 tys. i więcej mieszk.	51	38	11	132
Region				
Północny	61	28	11	143
Zachodni	63	30	6	125
Środkowo-zachodni	62	29	9	173
Środkowy	53	34	14	233
Wschodni	66	23	11	149
Południowo-wschodni	66	25	8	193
Południowo-zachodni	74	13	13	219
Wykształcenie				
Podstawowe	73	14	13	441
Zasadnicze zawodowe	63	30	8	322
Średnie	60	30	10	373
Wyższe	37	49	14	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	48	41	12	74
Prac. umysł. niż. szczebla	53	36	11	107
Pracownicy fiz. - umysł.	62	30	8	58
Robotnicy wykwalifikowani	71	19	10	156
Robotnicy niewykwalifik.	66	30	5	62
Rolnicy	61	25	14	107
Prywatni przedsiębiorcy	47	43	10	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	69	20	11	393
Uczniowie i studenci	67	30	3	38
Bezrobotni	66	21	13	91
Gospodynie domowe i inni	66	17	17	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	73	19	9	341
1250 tys. - 1999 tys.	68	20	12	268
2000 tys. - 2749 tys.	64	27	9	320
2750 tys. - 3249 tys.	54	32	14	118
3250 tys. i powyżej	45	42	13	146
Ocena własnych war. mater.				
Złe	72	19	9	500
Średnie	62	26	13	563
Dobre	45	46	9	172
Zainteresowanie polityką				
Duże	56	37	7	131
Średnie	60	31	9	533
Małe lub żadne	69	18	13	571
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	73	20	7	79
Raz w tygodniu	64	25	11	694
Kilka razy w roku	60	29	11	344
W ogóle nie uczestniczy	64	25	11	118
Poglądy polityczne				
Lewica	60	33	7	246
Centrum	62	29	8	394
Prawica	62	29	9	256
Trudno powiedzieć	69	14	17	337

Tabela 2. Czy uważa Pan(i), że: 1 - wysokość minimum socjalnego powinna być niezależna od tego, czy państwo jest bogate czy biedne; 2 - wysokość tego minimum powinna zależeć od faktycznych możliwości finansowych państwa - wraz ze wzrostem dochodów państwa mogłoby ono rosnać

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	37	51	12	1234
Płeć				
Mężczyźni	36	53	11	588
Kobiety	38	48	13	647
Wiek				
do 24 lat	44	46	9	135
25-34	44	44	13	203
35-44	31	60	8	279
45-54	38	50	12	239
55-64	38	50	11	201
65 lat i więcej	33	47	21	175
Miejsce zamieszkania				
Wieś	41	44	15	467
Miasto do 20 tys.	38	55	7	142
od 21 do 100 tys.	39	49	12	262
101-500 tys.	33	58	9	231
501 tys. i więcej mieszk.	30	59	11	132
Region				
Północny	37	56	7	143
Zachodni	35	55	10	125
Środkowo-zachodni	32	59	9	173
Środkowy	36	49	15	233
Wschodni	33	55	12	149
Południowo-wschodni	38	52	10	193
Południowo-zachodni	48	35	16	217
Wykształcenie				
Podstawowe	38	43	19	441
Zasadnicze zawodowe	44	47	9	321
Średnie	36	57	7	373
Wyższe	23	71	6	100
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	33	61	6	74
Prac.umysł.niż.szczębla	35	58	7	107
Pracownicy fiz.- umysł.	36	60	4	58
Robotnicy wykwalifikowani	42	44	13	156
Robotnicy niewykwalifik.	55	40	6	62
Rolnicy	36	47	17	107
Prywatni przedsiębiorcy	29	63	8	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	36	51	14	392
Uczniowie i studenci	24	67	9	38
Bezrobotni	40	44	16	91
Gospodynie domowe i inni	46	34	19	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	45	41	14	341
1250 tys. - 1999 tys.	43	45	11	268
2000 tys. - 2749 tys.	33	55	12	320
2750 tys. - 3249 tys.	32	54	14	118
3250 tys. i powyżej	24	68	7	146
Ocena własnych war. mater.				
Złe	42	45	13	500
Średnie	37	51	13	562
Dobre	25	69	6	172
Zainteresowanie polityką				
Duże	27	66	7	131
Średnie	31	60	8	533
Małe lub żadne	46	38	16	570
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	34	57	9	79
Raz w tygodniu	39	47	13	694
Kilka razy w roku	35	55	10	344
W ogóle nie uczestniczy	34	55	11	118
Poglądy polityczne				
Lewica	35	57	8	246
Centrum	34	57	9	394
Prawica	34	58	8	256
Trudno powiedzieć	46	33	21	336

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, wprowadzenie umowy społecznej:
1 - doprowadzi do ogólnego bałaganu; 2 - usprawni reformowanie polskiej gospodarki

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	11	53	36	1232
Płeć				
Mężczyźni	11	57	32	588
Kobiety	10	49	41	643
Wiek				
do 24 lat	14	50	36	135
25-34	12	54	34	203
35-44	12	59	30	280
45-54	8	64	28	236
55-64	10	47	43	201
65 lat i więcej	9	36	54	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	13	44	43	467
Miasto do 20 tys.	9	61	29	142
od 21 do 100 tys.	10	56	34	262
101-500 tys.	9	55	35	229
501 tys. i więcej mieszk.	7	64	29	132
Region				
Północny	14	57	28	142
Zachodni	12	58	30	125
Środkowo-zachodni	10	51	38	173
Środkowy	9	52	39	233
Wschodni	10	53	37	146
Południowo-wschodni	10	52	37	193
Południowo-zachodni	10	50	40	219
Wykształcenie				
Podstawowe	10	40	50	441
Zasadnicze zawodowe	13	54	33	322
Średnie	11	63	26	371
Wyższe	7	69	24	98
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	9	68	24	72
Prac.umysł.niż.szczębla	12	58	31	107
Pracownicy fiz.- umysł.	8	66	26	58
Robotnicy wykwalifikowani	12	59	29	156
Robotnicy niewykwalifik.	7	61	31	62
Rolnicy	19	40	41	107
Prywatni przedsiębiorcy	12	64	24	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	7	47	46	391
Uczniowie i studenci	12	51	37	38
Bezrobotni	17	47	36	91
Gospodynie domowe i inni	11	46	43	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	13	44	43	341
1250 tys. - 1999 tys.	9	55	36	266
2000 tys. - 2749 tys.	9	56	34	319
2750 tys. - 3249 tys.	12	54	34	118
3250 tys. i powyżej	10	64	26	146
Ocena własnych war. mater.				
Złe	11	47	41	497
Średnie	10	56	34	563
Dobre	11	60	30	172
Zainteresowanie polityką				
Duże	14	68	19	131
Średnie	10	62	28	529
Małe lub żadne	10	41	48	571
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	14	48	37	79
Raz w tygodniu	10	51	39	692
Kilka razy w roku	12	55	33	342
W ogóle nie uczestniczy	9	60	31	118
Poglądy polityczne				
Lewica	10	65	25	244
Centrum	12	59	29	394
Prawica	12	61	27	256
Trudno powiedzieć	8	31	61	335

Tabela 4. Czy, Pana(i) zdaniem, wprowadzenie umowy społecznej:
1 - jest kolejnym tematem zastępczym; 2 - jest właściwym
programem wychodzenia gospodarki z kryzysu
(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	26	38	36	1232
Płeć				
Mężczyźni	26	43	31	588
Kobiety	25	33	41	643
Wiek				
do 24 lat	28	34	38	135
25-34	32	39	29	203
35-44	32	38	30	280
45-54	22	48	30	236
55-64	22	35	43	201
65 lat i więcej	15	30	55	176
Miejsce zamieszkania				
Wieś	28	31	41	467
Miasto do 20 tys.	22	41	37	142
od 21 do 100 tys.	23	42	35	262
101-500 tys.	26	43	31	229
501 tys. i więcej mieszk.	26	44	30	132
Region				
Północny	27	46	27	142
Zachodni	29	41	31	125
Środkowo-zachodni	23	41	37	173
Środkowy	22	36	42	233
Wschodni	26	41	33	146
Południowo-wschodni	28	32	39	193
Południowo-zachodni	26	34	39	219
Wykształcenie				
Podstawowe	21	28	50	441
Zasadnicze zawodowe	31	37	32	322
Średnie	28	45	28	371
Wyższe	22	59	19	98
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	23	56	21	72
Prac.umysł.niż.szczebła	30	36	34	107
Pracownicy fiz.- umysł.	34	47	19	58
Robotnicy wykwalifikowani	30	37	33	156
Robotnicy niewykwalifik.	28	44	28	62
Rolnicy	31	32	37	107
Prywatni przedsiębiorcy	38	37	25	79
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	18	36	46	391
Uczniowie i studenci	24	43	33	38
Bezrobotni	22	37	41	91
Gospodynie domowe i inni	25	32	43	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 1250 tys.zł	30	28	42	341
1250 tys. - 1999 tys.	19	41	40	266
2000 tys. - 2749 tys.	25	42	33	319
2750 tys. - 3249 tys.	25	40	36	118
3250 tys. i powyżej	29	48	23	146
Ocena własnych war. mater.				
Złe	26	32	43	497
Średnie	24	41	34	563
Dobre	31	45	24	172
Zainteresowanie polityką				
Duże	25	54	21	131
Średnie	28	43	29	529
Małe lub żadne	24	30	46	571
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	27	39	34	79
Raz w tygodniu	26	37	37	692
Kilka razy w roku	26	38	36	342
W ogóle nie uczestniczy	23	42	35	118
Poglądy polityczne				
Lewica	27	49	24	244
Centrum	25	47	27	394
Prawica	33	37	30	256
Trudno powiedzieć	19	20	61	335